

Wybrane aspekty zarządzania kapitałem innowacji w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw na przykładzie województwa opolskiego

Małgorzata Adamska

Politechnika Opolska

Streszczenie

Artykuł prezentuje wybrane aspekty zarządzania kapitałem innowacji w perspektywie badań dotyczących stanu innowacyjności oraz świadomości proinnowacyjnej w sektorze małych oraz średnich przedsiębiorstw (MŚP) województwa opolskiego. Badania przeprowadzone zostały na potrzeby Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego. Ocena wybranych aspektów kapitału innowacji dokonana została poprzez porównanie wyników badań uzyskanych w roku 2007 na zlecenie Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości Politechniki Opolskiej oraz w roku 2009 na zlecenie Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarki. Obydwa badania realizowane były na porównywalnej próbie badawczej.

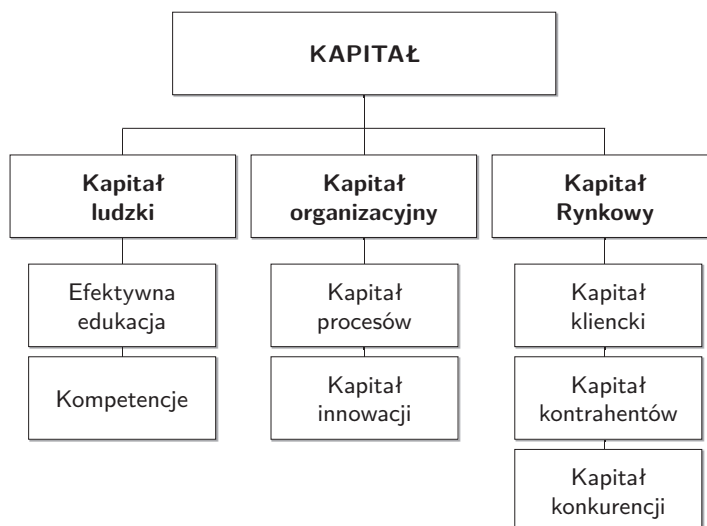
Wstęp

Współczesne organizacje stają przed faktem intensywnej konkurencji rynkowej. Poszukują skutecznych, efektywnych metod i narzędzi oddziaływania na siły rynkowe, które przyniosą im korzyść w postaci przewagi konkurencyjnej. Gospodarka oparta na wiedzy funkcjonuje w rytmie cyklu gospodarczego, w którym aktywność innowacyjna pełni rolę specyficznego, skutecznego narzędzia walki konkurencyjnej, zarówno dla sektora małych, średnich jak i dużych przedsiębiorstw. Aktywność innowacyjna ukierunkowuje działania przedsiębiorców na wzrost i rozwój gospodarczy. Kultura innowacji wprowadza w nowoczesne struktury organizacyjne całkowicie nową jakość (w aspekcie ekonomicznym, estetycznym, psychologicznym i socjologicznym) we wszelkie obszary działania jednostek, organizacji i społeczeństw. Świadomość oraz aktywność innowacyjna organizacji precyzyjnie odnajduje się w strukturze kapitału intelektualnego, kreując kapitał innowacyjny organizacji.

1. Kapitał Intelektualny i jego struktura

Dyskusja nad strukturą kapitału intelektualnego jest od kilku lat aktualnym i popularnym tematem rozważań, gdyż cechuje ją ścisły związek z ewolucją cywilizacyjną, zmianami społeczno-kulturowymi oraz gwałtownym rozwojem technologii i narzędzi informatycznych. Wspólny mianownik istniejących w literaturze koncepcji [m.in.: Edvinsson i Malone 2001; Mroziewski 2008; Sokołowska 2005] pozwala zaproponować uniwersalną w swoim kształcie strukturę kapitału intelektualnego wraz z określeniem jego elementów (rys. 1.).

Nie istnieje standardowa, uniwersalna definicja, jeden sposób pomiaru i wyceny wartości kapitału intelektualnego. Z całą pewnością jednak zarządzanie nim jest istotne w tworzeniu wartości firmy i budowaniu pożądanej przewagi konkurencyjnej. Jako jeden z najistotniejszych elementów kapitału intelektualnego wspomagający ten obszar działań, wskazałabym kapitał innowacji. W dalszej części artykułu zaprezentowana zostanie analiza wyników badań stanu innowacyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw województwa opolskiego oraz omówione zostaną wybrane aspekty kapitału innowacji.

Rys. 1. Uniwersalna struktura kapitału intelektualnego

2. Kapitał innowacji w literaturze przedmiotu

Pojęcie „innowacja” wprowadzone w przez Josepha A. Schumpetera w odniesieniu do działalności gospodarczej w szerokim znaczeniu polega na [Sulejewicz i inni 2006, s. 3]:

- wprowadzeniu do produkcji i na rynek wyrobów nowych lub też udoskonalenie dotychczas istniejących w celu poprawy satysfakcji klienta,
- otwarciu nowego rynku — kreowanie potrzeby,
- wprowadzeniu nowej lub udoskonalonej metody produkcji,
- wprowadzeniu nowej organizacji produkcji,
- zastosowaniu nowego sposobu sprzedaży lub zakupów — innowacyjna logistyka,
- zastosowaniu nowych surowców lub półfabrykatów.

W ujęciu ekonomicznym należy ją rozumieć jako sprawne wdrożenie i skuteczne wykorzystanie w praktyce nowych rozwiązań, pamiętając iż, pojęcie innowacji w odniesieniu do przedsiębiorstwa obejmuje zdarzenia o różnym charakterze. Mogą to być zarówno zdarzenia techniczne, jak i organizacyjne oraz finansowo-ekonomiczne.

Definicja innowacyjności gospodarki określa ją jako: „zdolność i chęć podmiotów gospodarczych do ciągłego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce gospodarczej wyników badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów, wynalazków, doskonalenia i rozwoju wykorzystywanych technologii produkcji materialnej i niematerialnej (usługi), wprowadzania nowych metod i technik w organizacji i zarządzaniu, doskonalenia i rozwijania infrastruktury oraz zasobów wiedzy” [Sulejewicz i inni 2006, s. 4].

Innowacyjność przedsiębiorstw stanowi ich zdolność do kreowania i wprowadzania na globalny rynek nowatorskich rozwiązań zarówno technicznych, jak i organizacyjnych, a także społecznych. Tak rozumiana innowacyjność stanowi współczesny syntetyczny wyznacznik konkurencyjności [Sonsowska i inni 2003, s. 12].

W swoich rozważaniach o innowacyjności, Peter Drucker [1992] proponuje traktowanie innowacji na równi z przedsiębiorczością, popierając ich istotną rolę dla rozwoju i przyszłości organizacji. Jednocześnie wskazuje, iż podnoszenie innowacyjności jest możliwe dzięki umiejętności właściwego rozpoznawania i dostosowywania się do aktualnych uwarunkowań i mechanizmów rynkowych. Istotnym są kwalifikacje pracowników o wysokim potencjale intelektualnym, którzy muszą efektywnie zarządzać procesami projektowania i wdrażania innowacji.

Każda organizacja stanowi indywidualny, otwarty system funkcjonujący w konkretnym otoczeniu rynkowym, z którym wchodzi w interakcje i dokonuje wymiany informacji. Niezwykle ważnym aspektem funkcjonowania w otoczeniu jest tworzenie się w nim i przez nie konkretnych szans rozwoju (będących często wynikiem powstałego zagrożenia ze stron innych uczestników rynku)

i wykorzystania nadarzających się okazji biznesowych. Czynniki zewnętrzne wywierają znaczący wpływ na kształtowanie innowacyjnych zachowań przedsiębiorców.

Kluczową umiejętnością w kreowaniu innowacji jest również prawidłowe zarządzanie zasobami niematerialnymi i materialnymi oraz infrastrukturą przedsiębiorstwa. Kapitał innowacji w strukturze kapitału intelektualnego odnajdujemy jako element kapitału organizacyjnego (rys. 1.). Kapitał organizacyjny ma wymiar teraźniejszy — w postaci *kapitału procesów* realizowanych w danym momencie, jak i przyszły, bowiem większość działań innowacyjnych będzie miała swój skutek w przyszłości, w formie *kapitału innowacji*.

Kapitał innowacji stanowi z całą pewnością *barometr* skłonności danej organizacji do zmian. W rozumieniu czysto technologicznym rozpatrywany jest jako realny wynik wprowadzania innowacji: poprzez nowe produkty lub usługi, realizację projektów o charakterze proinnowacyjnym, współpracę z jednostkami naukowo-badawczymi czy wdrażane nowe technologie [por. Mrozowski 2008, s. 65].

Wskazuje również na przedsiębiorczość i kreatywność kapitału ludzkiego organizacji poprzez osiągniętą kulturę innowacyjną. Kapitał ludzki jest fundamentem wszelkich działań innowacyjnych w przedsiębiorstwie. Posiadanie pracowników o wysokim potencjale intelektualnym sprawia, iż przyczyniają się oni do tworzenia wartości, pozwalają na rzetelną analizę i ocenę otoczenia w jakim funkcjonuje organizacja, na odnalezienie pojawiających się w nim szans oraz zagrożeń. Ich umiejętności zmniejszają stopień ryzyka podejmowanych decyzji oraz aktywizują poszukiwania innowacyjnych rozwiązań.

Na kapitał innowacyjny składają się również: własność intelektualna w postaci uzyskanych patentów, prawa autorskie oraz prawa do wzorów, tajemnica i znak handlowy, inne czynniki wyróżniające organizację w otoczeniu rynkowym. Do kapitału innowacji zalicza się aktywa niematerialne wyrażane w realizowanej filozofii zarządzania, wypracowanej kulturze organizacyjnej, a przede wszystkim kulturze proinnowacyjnej, itp. [por. Sokołowska 2005, s. 65].

3. Wprowadzenie do badań nad stanem innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w województwie opolskim

W roku 2007 na zlecenie Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości (AIP) Politechniki Opolskiej przeprowadzono pierwsze z badań stanu innowacyjności opolskich MŚP pod kątem budowy systemu oceny wskaźnikowej na lata 2007–2013. Reprezentatywna próba przedsiębiorstw określona została na poziomie 800 przedsiębiorstw z województwa opolskiego, zatrudniających średniorocznie powyżej czterech pracowników.

Jako cel badawczy wskazano określenie potencjału innowacyjnego małych i średnich przedsiębiorstw województwa opolskiego, w tym kierunków, źródeł i przyczyn wprowadzania innowacji, liczby i rodzaju wprowadzanych obecnie i planowanych do wprowadzenia w najbliższym roku innowacji, wyposażenia MŚP w zaawansowane technologie do produkcji wyrobów i usług, stopnia informatyzacji MŚP.

Jako cel praktyczny wskazano określenie czynników decydujących o innowacyjności przedsiębiorstw sektora MŚP województwa opolskiego oraz sformułowanie założeń i rekomendacji do regionalnej polityki wsparcia MŚP [Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 11–12].

W roku 2007 na zlecenie Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarki (OCRG) przeprowadzono drugie badanie dotyczące stanu innowacyjności opolskich MŚP oraz aktywności współpracy instytucji naukowo-badawczych pod kątem budowy systemu oceny wskaźnikowej na lata 2007–2013 w ramach Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego. Badaniem objęte zostały 1354 przedsiębiorstwa, zatrudniające więcej niż 4 pracowników (z wyłączeniem firm handlowych i małych zakładów rzemieślniczych).

Za cel badania wskazano: określenie potencjału innowacyjnego przedsiębiorstw oraz sektora naukowo-badawczego [Grupa Gomułka 2009, s. 5].

Zarówno w pierwszym, jak i drugim badaniu, zaproponowano zestaw pytań umożliwiający realizację zamierzonego celu badawczego. Badaniem objęte zostały dwa przedziały czasowe. Czas przeszły, umożliwiający ocenę tego co wydarzyło się w badanych jednostkach w zakresie wyko-

rzystania, wdrażania innowacji w ostatnich 3 latach. Czas przyszły, projektujący zdarzenia proinnowacyjne w przyszłości gospodarczej, czyli „tzw. sądy eksperckie dotyczące stan innowacyjności w najbliższej przyszłości” [Grupa Gomułka 2009, s. 14].

Badania przeprowadzone w roku 2009 na zlecenie OCRG miały z całą pewnością szerszy zakres oraz zawierały bardziej zróżnicowane odpowiedzi. Jednakże punktem wyjścia były badania przeprowadzane na zlecenie AIP w roku 2007, i to umożliwiło wybór punktów identycznych w obydwu badaniach oraz ich porównanie i ocenę.

4. Wybrane aspekty innowacyjności poddane badaniu i ocenie

Badania nad stanem innowacyjności MŚP województwa opolskiego przeprowadzane w odstępie dwóch lat umożliwiły przyjrzenie się i analizę tendencji proinnowacyjnych. Porównanie dotyczyło zagadnień z obszaru zastosowania innowacji w ostatnim czasie, obszarów i rodzajów innowacji oraz współpracy z sektorem badawczo-rozwojowym.

Pierwszy interesujący obszar to realizacja działalności innowacyjnej (tab. 1). W ciągu dwóch lat liczba respondentów deklarujących podejmowanie działań innowacyjnych zmniejszyła się o 25%. Faktyczna liczba przedsiębiorstw wdrażających innowacje wzrosła jednak z 509 do 523¹. W tym samym czasie wzrosła również liczba przedsiębiorstw deklarujących „bierność innowacyjną”. Związane jest to zapewne z faktem wprowadzenia innowacji we wcześniejszym czasie (przed rokiem 2007) i osiągniętą stabilizacją działalności, konsumującej aktualnie efekty wcześniejszych inwestycji w innowacje.

Tab. 1. Realizacja działalności innowacyjnej

Czy w przedsiębiorstwie w ostatnich 3 latach wprowadzono innowacje?			
Odpowiedź	Rok badania		Dynamika
	2007	2009	
tak	63,6%	38,6%	-25,0%
nie (nie wiem)	36,4%	61,4%	25,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 38; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 37]

Drugim z wyróżnionych aspektów w zarządzaniu kapitałem innowacji było wskazanie rodzaju lub obszaru w jakich realizowane były działania innowacyjne (tab. 2.).

Tab. 2. Struktura innowacji

Potwierdzenie wprowadzenia danego rodzaju/obszaru innowacji			
Wyszczególnienie	Rok badania		Dynamika
	2007	2009	
Nowe produkty lub usługi	81,6%	70,9%	-11%
Zmiana właściwości oferowanych produktów i usług	66,5%	65,4%	-1%
Technologie, techniki bądź procesy produkcji lub świadczenia usług	78,5%	60,4%	-18%
Struktura organizacji lub zarządzania	45,7%	28,9%	-17%
Inwestycje w park maszynowy bądź linie produkcyjne	83,8%	59,7%	-24%
Zmiany w zakresie działalności marketingowej	49,1%	27,3%	-22%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 40; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 37]

Zaobserwowana w tym czasie tendencja spadkowa, pokrywa się ze wzrostem biernych przedsiębiorstw. Najmniejszy spadek we wprowadzaniu innowacji dotyczy zmian we właściwościach oferowanych produktów i usług. Jest to związane z faktem zwykle najniższej kosztocłonności takich

¹ Co jest zapewne wynikiem wzrostu liczebności próby.

działań oraz stosunkowo niskiego ryzyka dotyczącego braku akceptacji udoskonalonego produktu lub usługi przez rynek. Również wprowadzanie nowych produktów i usług pozostaje na wysokim poziomie, ponieważ jest to stale aktywny zakres działalności z uwagi na skracające się cykle życia produktów i wielość dostępnych na rynku substytutów.

Porównując wyniki badań zauważalne jest znaczne zmniejszenie wprowadzania innowacji w obszarze wspomagającym kapitał procesów. Są to te obszary działania organizacji, które są mało elastyczne, jak np. inwestycje w park maszynowy bądź linie produkcyjne, i realizowane są rzadziej i w dłuższych odstępach czasu. Wymagają zarówno dłuższego czasu wdrożeniowego, jak również ocena efektów takiej inwestycji jest rozłożona w czasie.

Zwiększona deklaracja braku innowacji we wskazanych obszarach (tab. 3) w latach 2006-2008 pokrywa się również z okresem narastającego kryzysu gospodarczego. W tym czasie wiele przedsiębiorstw przyjmowało bowiem strategię przetrwania i nie podejmowało żadnego ryzyka inwestycyjnego, a dla wielu wdrażanie innowacji z takim ryzykiem się oczywiście kojarzy.

Tab. 3. Struktura innowacji a wielkość przedsiębiorstwa

Potwierdzenie wprowadzenia danego rodzaju/obszaru innowacji wg wielkości przedsiębiorstwa									
Wyszczególnienie	mikro			małe			średnie		
	rok badania		dyna- mika	rok badania		dyna- mika	rok badania		dyna- mika
	2007	2009		2007	2009		2007	2009	
Nowe produkty lub usługi	85,2%	74,0%	-11,2%	70,1%	70,0%	-0,1%	88,8%	67,0%	-21,8%
Zmiana właściwości oferowanych produktów i usług	69,4%	65,4%	-4,0%	59,6%	66,2%	6,6%	67,7%	63,8%	-3,9%
Technologie, techniki bądź procesy produkcji lub świadczenia usług	74,7%	51,4%	-23,3%	83,1%	62,9%	-20,2%	85,3%	74,5%	-10,8%
Struktura organizacji lub zarządzania	44,8%	23,1%	-21,7%	38,3%	30,5%	-7,8%	63,5%	35,1%	-28,4%
Inwestycje w park maszynowy bądź linie produkcyjne	78,9%	47,6%	-31,3%	90,7%	67,1%	-23,6%	90,0%	68,1%	-21,9%
Zmiany w zakresie działalności marketingowej	49,1%	30,3%	-18,8%	45,1%	29,5%	-15,6%	56,4%	18,1%	-38,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 41; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 38]

Prawdopodobnie wyniki podobnych badań na rok 2011 (czas kiedy skutki kryzysu zaczynają być coraz bardziej odczuwalne we wszystkich sferach życia społecznego i gospodarczego), wskazywałyby na pewnego rodzaju regresję innowacji.

Kolejnym istotnym aspektem badania była analiza stanu zaplecza badawczo-rozwojowego przedsiębiorstw. Wyniki badań wskazują na tendencję wzrostową do wykorzystywania zaplecza B+R innych instytucji (tab. 4.). Dla stanu innowacyjności MŚP uświadomienie sobie roli oraz zrozumienie znaczenia instytucji zajmujących się B+R a także zmiana w sposobie myślenia: nie muszą być twórcami (wielu mikro i małych przedsiębiorstw nie stać na takie działania), mogą kupować gotowe, sprawdzone, skuteczne rozwiązania, które wspomagają wzrost konkurencyjności i a tym samym stanowią czynnik rozwoju.

W odniesieniu do kapitału innowacji, nawiązane relacje z instytucjami badawczo-naukowymi, tworzą podstawę dla pozyskiwania wiedzy o nowościach technologicznych, odkryciach naukowych, wymiany poglądów i doświadczeń oraz rzeczywistego transferu wiedzy pomiędzy tymi, którzy ją kreują do tych, którzy jej potrzebują i stosują w praktyce.

Tab. 4. Zaplecze badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw

Czy przedsiębiorstwo posiada własne zaplecze badawczo-rozwojowe czy wykorzystuje zaplecze innej instytucji (zewnętrznej)			
Wyszczególnienie	Rok badania		Dynamika
	2007	2009	
Własne zaplecze B+R	46,2%	30,5%	-15,7%
Zaplecze B+R innej instytucji	27,5%	45,8%	18,3%
Własne zaplecze B+R i zaplecze B+R innej instytucji	8,2%	16,9%	8,7%
Nie wykorzystuje zaplecza B+R	17,5%	3,4%	-14,1%
Trudno powiedzieć/nie wiem/brak odpowiedzi	0,6%	3,4%	2,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 42; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 41]

Porównując liczbę przedsiębiorstw deklarujących realizację prac badawczo-rozwojowych (tab. 5.) zaobserwowano w tym czasie 2% wzrost, porównując jednak rzeczywistą liczbę przedsiębiorstw deklarujących realizację prac badawczo-rozwojowych — uległa ona w tym czasie podwojeniu.

Tab. 5. Liczba przedsiębiorstw deklarujących realizację prac badawczo-rozwojowych

Wyszczególnienie	Rok badania	
	2007	2009
Liczba przedsiębiorstw deklarująca realizację prac badawczo rozwojowych	58	118
Liczba przedsiębiorstw objętych badaniem	800	1354
Udział	7%	9%

Z całą pewnością istnieje potrzeba udroźnienia kanałów komunikacji pomiędzy środowiskiem odpowiedzialnym za tworzenie a środowiskiem wdrażającym efekty prac badawczych w praktyce. Z perspektywy oceny stanu innowacyjności MŚP widoczna jest gotowość do wykorzystania wiedzy sektora B+R, należy jednak tę wiedzę dostosować do oczekiwań, ale również możliwości i infrastruktury przedsiębiorstw.

Spojrzenie w przyszłość i oszacowanie przez ankietowanych swojej gotowości do wprowadzania innowacji stanowiło ostatni wybrany do porównania aspekt w badaniu stanu innowacyjności MŚP województwa polskiego było (tab. 6.).

Tab. 6. Planowana działalność innowacyjna przedsiębiorstw

Czy przedsiębiorstwo planuje wdrożyć innowacje w przyszłym roku?			
Odpowiedź	Rok badania		Dynamika
	2007	2009	
Tak	61,4%	24,4%	-37,0%
Nie	20,6%	47,5%	26,9%
Trudno powiedzieć	18,0%	28,1%	10,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 50; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 62]

W 2007 roku 61,4% przedsiębiorstw deklarowało wdrożenie innowacji w najbliższym czasie, ale tylko 38,6% potwierdziło w badaniach w roku 2009 wprowadzenie innowacji w przeciągu ostatnich trzech lat (patrz tab. 1.). I ponownie, jako przyczynę takiego rozminięcia się prognozy z rzeczywistością, wskazałbym pojawienie się w czasie pomiędzy przeprowadzonymi badaniami kryzysu gospodarczego, co spowodowało w przypadku wielu przedsiębiorstw czasowe zawieszenie lub całkowite odstąpienie od realizacji działań wprowadzających innowacje.

Interesujące jest zestawienie tych wyników w rozbiciu na badane grupy przedsiębiorstw: mikro, małe i średnie (tab. 7.) do zadeklarowanych obszarów wprowadzonych innowacji (tab. 3.).

Tab. 7. Planowana działalność innowacyjna a wielkość przedsiębiorstwa

Czy przedsiębiorstwo planuje wdrożyć innowacje w przyszłym roku?									
Wyszczególnienie	mikro			małe			średnie		
	rok badania		dyna- mika	rok badania		dyna- mika	rok badania		dyna- mika
	2007	2009		2007	2009		2007	2009	
Tak	57,8%	19,2%	-38,6%	26,7%	29,2%	2,5%	15,5%	27,2%	11,7%
Nie	56,1%	52,3%	-3,8%	37,1%	46,0%	8,9%	6,8%	38,3%	31,5%
Nie wiem	80,9%	28,5%	-52,4%	14,8%	24,8%	10,0%	4,3%	34,5%	30,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Grupa Gomułka 2009, s. 51; Nitkiewicz i Pachura 2007, s. 62]

Przedsiębiorstwa mikro stanowią grupę wykazującą najniższą chęć do wprowadzania innowacji w najbliższym czasie. Przedsiębiorstwa małe, a przede wszystkim średnie wskazują swoje pozytywnie proinnowacyjne nastawienie. W nawiązaniu do struktury innowacji (Tab. 3.) również przedsiębiorstwa małe wykazują, jako jedyne, dodatnią dynamikę (6,6%) we wprowadzaniu zmian właściwości oferowanych produktów i usług oraz prawie niezmienną dynamikę (-0,1%) dla wprowadzania nowych produktów lub usług. W sektorze MŚP województwa opolskiego to one najlepiej radzą sobie z uzyskiwaniem najbardziej oczekiwanych efektów wprowadzenia innowacji — zdobyciem nowych klientów oraz wzrostem konkurencyjności firmy [Gomułka 2009, s. 46]. Ponad 70% ankietowanych przedsiębiorstw (w obydwu badaniach) wskazało przewagę konkurencyjną jako najistotniejszy czynnik wywierający wpływ na wprowadzanie innowacji. Oznacza to, iż przedsiębiorstwa analizujące swoją pozycję rynkową względem innych uczestników otoczenia, są o wiele bardziej skłonne do wprowadzania innowacji w obszarze:

- doskonalenia i jakości produktów i usług, w celu przedstawienia klientowi lepszej wartości do wymiany rynkowej;
- inwestycji w badania i rozwój, poszukiwanie nowych rozwiązań technologicznych w celu osiągnięcia lub utrzymania pozycji lidera w branży;
- osiągnięcia przewagi konkurencyjnej poprzez ciągłe doskonalenie procesów.

Ważnym aspektem jest wzajemność w oddziaływaniu na siebie różnych konkurentów rynkowych. Konkurencja motywuje do innowacji. Nie ułatwia funkcjonowania na rynku, jednakże bez konkurencji na rynku zapanować by mogła stagnacja i „lenistwo” gospodarcze.

Podsumowanie

Przeprowadzone na zlecenie Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarczego oraz Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości badania nad stanem innowacyjności opolskich małych i średnich przedsiębiorstw, umożliwiły sprawdzenie, czy przedsiębiorstwa regionu opolskiego studiują jeszcze teorię, czy przeszły już do czynów. Stan innowacyjności opolskich przedsiębiorstw oceniałabym na poziomie słabym, z uwagi na wykazane w prezentowanych porównaniach wyniki spadkowe. Dopiero kolejne badania dałyby odpowiedź, czy skutki kryzysu gospodarczego nadal wywierają wpływ na działania w zakresie innowacji oraz czy przedsiębiorstwa, które wdrażały innowacje w latach 2004–2006, wykorzystały je w pełni i realizując politykę trwałego rozwoju są na etapie wprowadzania kolejnych zmian w swojej strukturze. Nie mniej jednak małe przedsiębiorstwa regionu opolskiego poprzez swoje pozytywne nastawienie do innowacji i działalność w zakresie ich wprowadzania, zwiększają swoją przewagę konkurencyjną. Mogą stanowić w najbliższym czasie motor napędowy innowacyjnej gospodarki.

Literatura

- DRUCKER P.F. (1992): *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*. A. Ehrlich (tłum.), Warszawa, Państw. Wydaw. Ekonomiczne.
- EDVINSSON L., MALONE M.S. (2001): *Kapitał intelektualny*. M. Marcinkowska (tłum.), Przedsiębiorczość, Warszawa, Wydaw. Naukowe PWN.

- GRUPA GOMUŁKA (2009): *Raport. Badanie stanu innowacyjności opolskich MŚP oraz aktywności i współpracy instytucji naukowo-badawczych pod kątem budowy systemu oceny wskaźnikowej na lata 2007–2013 w ramach Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego*. Opole, Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki.
- MROZIEWSKI M. (2008): *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*. Warszawa, Centrum Doradztwa i Informacji „Difin”.
- NITKIEWICZ T., PACHURA A. (2007): *Raport. Badanie stanu innowacyjności opolskich MŚP pod kątem budowy systemu oceny wskaźnikowej na lata 2007–2013*. Opole, Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości.
- SOKOŁOWSKA A. (2005): *Zarządzanie kapitałem intelektualnym w małym przedsiębiorstwie*. Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu, Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki, Warszawa, [praca doktorska]
- SOSNOWSKA A., POZNAŃSKA K., ŁOBEJKO S., BRDULAK J., CHINOWSKA K. (2003): *Systemy wspierania innowacji i transferu technologii w krajach Unii Europejskiej i w Polsce. Poradnik przedsiębiorcy*. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- SULEJEWICZ A., WŁOSIŃSKI W., DOMINIK W., WOŹNICKI J. (2006): *Określenie istoty pojęć: innowacji i innowacyjności, ze wskazaniem aktualnych uwarunkowań i odniesień do polityki proinnowacyjnej — podejście interdyscyplinarne*. Krajowa Izba Gospodarcza.